

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 125 – תשע"ח

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

טעם בטעות מכוס היין באמצע ההבדלה, והשלים את היין החסר כדי לתקן את פגם הכוס, האם צריך לחזור ולברך את ברכת הגפן?

אכל את כל האורז שבתוך הפלפל, האם צריך לחזור ולברך על הפלפל?

ההלכה היא שאדם האוכל פלפל ממולא באורז, מברך עליו מזונות בלבד כיון שהפלפל נטפל למילוי שבתוכו, ויש לדון אם אכל את כל האורז שבתוכו ונשאר הפלפל בלבד האם בכה"ג צריך לברך בורא פרי האדמה או שעדיין הוא נפטר בברכת מזונות הראשונה.

ובקרב מורי ההוראה נחלקו הדעות בזה, זה אומר שנפטר בברכה הראשונה וזה אומר שמתחייב בברכתו מחדש, ושמעתי שלמעשה ההגדרה האמיתית היא שאם הפלפל נשאר בשלמותו הרי זה כאכילה חדשה וצריך לחזור ולברך את ברכת האדמה, אבל אם הוא כבר נחתך ונמעך הרי זה כחלק מאכילתו הקודמת ואי"צ לחזור ולברך.

מעשה ביהודי שבאמצע ההבדלה במוצש"ק לאחר שבירך את ברכת הגפן טעה וטעם מן היין כפי שהורגל מקידוש הבוקר, וכיון שהכוס נפגם ע"י כך מיהר להביא את הבקבוק והשלים את היין החסר, אלא שהסתפק האם עליו לחזור ולברך את ברכת הגפן כיון שהוסיף כאן יין שלא היתה דעתו עליו בשעת הברכה, או שיש כאן ביטול ברוב ואי"צ לחזור ולברך.

והנה הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל (בספרו 'בר אלמוגים' סי' ק"ד ענף ג') דן האם שייך ביטול ברוב לענין ברכות, כגון שהוסיף מעט חלב לא מבורך לקפה שכבר נתברך, האם צריך לחזור ולברך על החלב או שאף לענין זה יש כאן ביטול ברוב ואי"צ לחזור ולברך.

ומסיק דאין בזה ביטול ברוב כיון שביטול ברוב שייך רק כשמתערבים שני דברים מנוגדים כגון מעט איסור שנתערב ברוב היתר, או מעט טמא שנתערב ברוב טהור, דהרוב מבטל את המיעוט המנוגד לו והנגודים הם הגורמים לביטול, אבל לענין ברכות אין כאן תערובת של שני דברים שונים אלא רק על הגברא מוטל לברך את הטעון ברכה.

ואף שכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכ' נדרים ה"ד, ט"ו) דהנשבע שלא לאכול דבר מסוים, אם טבעו של אותו מאכל שאינו כלה כשזורעים אותו כגון שומין ובצלים, אסור אפי' בגידולי גידוליו כיון שנשאר בזה מעט

איסור, ובטעם הדבר כתב הרמב"ם 'ולמה לא יבטל עיקר האיסור בגדולין שרבו עליו, שהרי הן דבר שיש לו מתירין שאינו בטל ברוב', ומבואר ברמב"ם דטעם הדבר שמעט האיסור באיסור שבועה אינו בטל ברוב ההיתר הוא משום שיכול לישאל על שבועתו והוי דבר שיש לו מתירים.

ומהא שהוצרך הרמב"ם לטעם זה שהוי דבר שיש לו מתירים, מוכח דאף בשבועה שייך ביטול ברוב, וה"ה לכל איסורי גברא ששייך בהם ביטול ברוב, אלא דאפ"ה בנידונינו גרע ולא נחשב אפילו כאיסור גברא, כיון שבשבועה האיסור גברא מתיחס לדבר עצמו שהרי אסר עליו בשבועה את הדבר הזה, אבל לענין ברכות אין על הדבר איסור כלל, ורק על הגברא מוטל לברך כשחפץ לאכול.

ונמצא דלפי דברי הגר"א גנחובסקי זצ"ל בנידונינו מוטל על אותו אדם לשוב ולברך את ברכת הגפן שהרי אין כאן

ביטול ברוב, וחלק מהיין שבתוך הכוס אינו מבורך.

דעת רבינו מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל

ואמנם כשאמרו לפני מו"ר מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל את דברי הגר"א גנחובסקי זצ"ל אמר דדעתו היא שגם מעט שאינו מבורך בטל ברוב מבורך דע"י הביטול בטל ממנו הצורך לברך, ונמצא שלדבריו בנידוננו אי"צ אותו יהודי לחזור ולברך את ברכת הגפן.

וכשהצעתי את הדברים לפני מו"ר מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א, אמר שלדעתו גם אם נימא שיש כאן ביטול ברוב זה לא יהני כיון שלמעשה יש כאן חלק שאין עליו ברכה, דהרוב המבורך אינו יכול להפוך ע"י ביטול ברוב את המיעוט שאינו מבורך למבורך, וכעין מה שכתב העונג יו"ט (סי' ד') דאם נתערב מיעוט ציצית שלא לשמה ברוב ציצית לשמה לא שייך לומר בזה ביטול שאף המיעוט יהיה נחשב כ'לשמה', כיון שאין בכח הביטול להחיל את דיני הרוב על המיעוט אלא רק לבטל את איסוריו, וה"נ אין הרוב יכול להחיל את ברכתו על המיעוט הלא מבורך.

עצה פשוטה לצאת ידי הספק

ולכאור' יש עצה פשוטה לצאת ידי הספק שבמקום להוסיף יין יכול להשלים את הכוס ולתקן את פגמו ע"י הוספת מים, ובזה נראה דלכו"ע אי"צ לחזור ולברך שהרי המים מתמזגים ביין ונהפכים לחלק ממנו, והרי על היין הוא כבר בירך.

אלא שרבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א מיאן לקבל עצה זו משום שאף שהמים נהפכים לחלק מן היין, אבל מחמתם נוצר כאן יין חדש שלא היה חלק מן הברכה הראשונה, וא"כ עדיין יש כאן חלק לא מבורך.

שאלת הגרב"ד על דברי הקרן אורה

ואזיל בזה הגרב"ד לשיטתו, דהנה בקרן אורה (נזיר לח) מקשה מדוע צריך פסוק מיוחד שנזיר אסור ביין הרי הוא כבר נאסר בענבים וממילא מדין יוצא נאסר עליו גם היין, והתירוץ הוא דנפק"מ לענין יין מזוג שאף שאינו נאסר מחמת הענבים שהרי אין בו שיעור של רביעית, מ"מ שם יין עליו ונאסר מחמת איסור היין, וכן הביא הקרן אורה שם מהתוספתא דרביעית יין מזוג אסור לנזיר.

וכתב הקרן אורה דכיון ששמעינן מהתוספתא דאף על יין מזוג יש שם יין, א"כ ה"ה גם לגבי שאר איסורים יהיה הדין כן כגון ששתה רביעית יין מזוג של ערלה נחשב כמי ששתה רביעית ערלה וחייב.

והקשה מו"ר הגרב"ד שליט"א דאמנם רביעית יין יש כאן, אבל רביעית ערלה אין כאן וכיצד יתחייב, והיינו דאזיל בזה הגרב"ד לשיטתו שאף

רק היהודים מסכימים לוותר על כ"כ הרבה כסף בשביל רצון ה'

הקשו העולם במעשה המפורסם של דמא בן נתינה מדוע שכרו של דמא הוא דוקא פרה אדומה וכי לא יכלו לשלוח לו משמים מצבור של זהב כשכר על מעשהו.

והפשט הפשוט הוא שאם שכרו היה כסף וזהב לא היה נודע לעם ישראל על השכר הגדול שקיבל דמא בן נתינה בעבור מעשהו אבל כשזכה בפרה אדומה והגיעו חכמים לביתו כדי לקנותה נודע לעם ישראל גודל השכר שקיבל בעבור מצות כיבוד אב ואם.

והשרף מקוצק ז"ע ביאר בזה שהיתה כאן תביעה על עם ישראל כיצד גוי הגיע לכאלו דרגות שהוא מסכים לוותר על כ"כ הרבה כסף בשביל מצות כיבוד או"א מה שלא מצוי אפי' בעם ישראל, אך תשובת המשקל היתה כשנולדה לו פרה אדומה שהיא חק ללא טעם והוברר שאמנם על מצוה שכלית כמו כיבוד או"א אותו גוי הסכים לשלם כל הון שבעולם, אבל רק עם ישראל מסכים לשלם כ"כ הרבה כסף בשביל מצוה שאין בה שכל וטעם אלא רק רצון ה'.

ועל עצם המעשה מקשים מדוע באמת דמא לא העיר את אביו הרי ודאי שהאב היה רוצה שיקצוהו כדי להרויח את הסכום הרב.

ושמעתי מאחי הג"ר יהודה שליט"א לבאר שאף שלהלכה הוא לא עשה טוב כיון שאביו רצה שיעירוהו, אבל חז"ל באו ללמד אותנו עד כמה יכול להגיע מעלת כיבוד אב ואם, שדמא לא רצה שיהא לאביו אפי' את הצער ברגע הראשון של היקיצה וע"ז הוא ויתר על כל הון שבעולם.

מי שמוזוג זיווגים יודע איזה אחות היא המקודשת

שמעתי השבוע ממור'ר הגרב"ד פוברסקי שליט"א שאביו הגר"ד זצ"ל סיפר לו שהרב מפוניבז' זצ"ל היה חברותא של רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל בטעלז ואח"כ בראדין, ובטעלז הם למדו יחד את הסוגיא של קידוש אחת משני אחיות, ושאל הרב מפוניבז' את הגרא"ו מי משתי האחיות מקודשת.

ואמר לו רבי אלחנן שאפי' שבשמים אינם יודעים איזה אחות היא המקודשת, והתרעם הרב מפוניבז' מאוד על דבריו והתבטא שישתכח ולא יאמר דאין מושג כזה שבשמים אינם יודעים.

ואמר הגרב"ד פוברסקי שליט"א שבשמים כן יודעים שהרי הקב"ה מזווג זיווגים, והוא יודע איזו משניהם ראויה לאותו אדם, וכשהאדם מקדש אחת משתי אחיות הרי הקב"ה החליט איזו משניהם ראויה לו.

שהמים נהפכים לחלק מהיין ויש עליהם שם יין, אך אין הם מתבטלים ליין הקודם וכמאן דליתא אלא מייצרים יין חדש, ולכך בנידונינו יש כאן יין חדש שלא מבורך, ולגבי ערלה אין כאן רביעית ערלה כדי שיתחייב.

אבל הקרן אורה סבר כפי שכתבנו שהמים מתמזגים ליין באופן גמור כאילו היו חלק ממנו מעיקרא, ולכך יש כאן רביעית ערלה, ובנידונינו אי"צ לחזור ולברך את ברכת הגפן שהרי היין עצמו היה בשעת הברכה.

מדוע אי"צ נחשב 'דבר שיש לו מתירים'?

והנה על עיקר דברי רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ששייך ביטול ברוב לענין ברכות, יש לתמוה דהוי דבר שיש לו מתירים, שהרי יכול לברך שוב פעם את הברכה ולהתיר את האיסור, וכגון בנידונינו יכול לברך שוב פעם הגפן ולפטור את היין הנוסף, וא"כ מה שייך כאן ביטול הרי דבר שיש לו מתירים אפי' באלף לא בטיל.

ובישוב הדברים נראה, דהנה במ"ב (סי' ס"ב סק"ט) כתב דהשותין בבית המרחץ שלא כדין הם עושים שהרי אי אפשר לברך שם ושותה ללא ברכה, ובביה"ל שם (ד"ה שלא יהא) ביאר "ובאמת לעניות דעתי דבר זה פשוט מאוד, דאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך, דזה היה שייך לומר רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אמרו חז"ל (ברכות לו) דאסור להנות בלי ברכה", והיינו דאנוס רק נפטר מן המצוות אבל אינו יכול לעבור על איסורי תורה כגון האיסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה.

ודברי הביה"ל צ"ב שהרי הדין הוא דאונן אוכל בלא ברכה כיון שהוא פטור מכל המצוות (וכמבאר במ"ב סי' ע"א ובביה"ל שם), אך אינו מותר באיסורי תורה, ומבואר שאכילה בלא ברכה אינו איסור אלא ביטול מצוה ודלא כדברי הביה"ל.

וצריך לומר שזה ודאי דברכה מעיקרא היא מצוה ולא איסור, אלא שאחר שמוטל עליו הברכה יש עליו נמי איסור וכאילו מעל, ולכך כשהגברא הוא אונן ופטור מכל המצוות אין עליו את מצוות הברכה כלל וממילא לא שייך בו את האיסור, אבל כאשר הוא נמצא בבית המרחץ הוא אינו פטור מן המצוה, אלא שאינו יכול לקיימה מחמת מקומו, ולכך כתב הביה"ל דאף שמצד המצוה היה מקום להתיר, אבל מחמת האיסור אסור לשתות בבית המרחץ.

ולפי"ז נראה דהנה יסוד הדין דדבר שיש לו מתירים אינו בטל הוא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, והיינו שאע"פ שמדאורייתא האיסור בטל אמרו רבנן שעד שאתה אוכל את מה שנתערב באיסור תאכלנו בהיתר, אבל כ"ז הוא דוקא אם האיסור הוא בפני עצמו כגון טמא שנתערב בטהור, אבל כשהאיסור נובע רק מחמת המצוה וכשליכא למצוה ליכא נמי לאיסור כגון בברכות וכפי שנתבאר א"כ כיון שמדאורייתא מחמת הביטול אין כאן מצוה, שוב אין כאן איסור כלל, ובזה לא אמרו רבנן דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

והיינו שנקודת החילוק היא דבכל שאר איסורים שורש האיסור קיים אך מדאורייתא הוא מתבטל מחמת הרוב, וע"ז אמרו רבנן שעד שתאכלנו וכו', אבל בברכות הרי הביטול מבטל את המצוה וממילא אין כאן אפי' את סיבת האיסור, וממילא אין מקום לומר שעד שתאכלנו באיסור וכו' כיון שאין כאן איסור כלל.

**דברים שכתב מוריני הרב שליט"א במעלת לימוד ספר 'אור החיים' הק'
לקראת היארצייט ולכבוד מאות הלומדים ברשת כוללי 'אור החיים' העולמית**

לקראת היארצייט של איש האלוקים אור העולם בעל ה"אור החיים" הק' זי"ע שזכינו שהכולל הראשון של רשת כוללי אוה"ח הוקם בבית הכנסת המרכזי בשכונתינו שיכון ה', ומאז ועד עתה שוקדים אברכים ת"ח חסידים ובני תורה מכל החוגים והעדות בצוותא כל יום שישי עש"ק בתורתו הנשגבה של בעל האוה"ח הק', ויש מהאברכים שכבר כתבו קונטרסי הערות על דבריו הק', ואני יכול להעיד שבזמנים שהצטרפתי בצוותא עם האברכים בלימוד האוה"ח הרגשתי מלבד ההתעלות בעצם לימוד ספר קדוש זה, שיש בזה עוד מעלה של הכנה מיוחדת לשב"ק, וקריאת התורה בשב"ק ולימוד שניים מקרא ואחד תרגום לאחר לימוד הפרשה עם האוה"ח הוא משהו אחר לגמרי ופנים חדשות באו לכאן.

וכשסיפרתי על כך למו"ר מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זי"ע שמח מאוד ושיבח מאוד את הלימוד בספר האוה"ח וכלשונו "הרי האוה"ח היה גדול מאוד" ואף בספריו עה"ת מרבה להביא מדבריו הק'.

והנה כפי הידוע מי שלומד בקביעות בספר האוה"ח הק' רואה ברכה מיוחדת וזוכה לסייעתא דשמיא ואף לישועות גדולות, וברצוני לשתף את הציבור שזכינו שהוקם בשכונתינו מרכז תורני "קול רינה" המרכז סביבו כוללים במשך השבוע ועוד פעולות תורניות שהוקם ע"י רבינו מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ומאז ועד יום פטירתו תמך רוחנית וכספית במרכז תורני "קול רינה" ובכולל, ולאחר פטירתו היה חשש שהכולל יסגר ובדיוק באותו זמן אורגנה נסיעה ע"י מרכז תורני "קול רינה", ונסענו למעלה ממנין אברכים ת"ח לקברו של בעל האוה"ח להתפלל על התומכים והמסייעים למרכז תורני "קול רינה", ובחזרתנו מהציון סיפרתי את מצוקת הכולל לאיש יקר החפץ בעילום שם ומיד אמר שלוקח על עצמו לארגן שנה אחת את הסכום שנתן מרן זצ"ל.

וכך כל הלומדים בכוללי אוה"ח ברחבי הארץ כולה רואים סייעתא דשמיא וישועות גדולות מאז שהצטרפו ללימוד בספר האוה"ח הק', ואספר על אחד מיני רבות מה שסיפר לי חתני הג"ר אי"ש שליט"א הלומד בכולל אוה"ח במודיעין עלית, אודות אברך שלא היה לו ילדים שנים רבות והציעו לו להכנס לכולל אוה"ח שהלומד בתורתו זוכה לפריה ורביה, ומיד לאחר שנה של לימוד זכה ונולד לו בן, וידוע לי באופן אישי על חולים שנתרפאו ע"י לימוד אוה"ח ותפילה על ציונו הק' בהר הזיתים, וכן על מעוכבי זיווג שזכו להתארס לאחר תפילה על ציונו הק'.

וכידוע מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר היה שולח להתפלל על קברו של בעל האוה"ח והיה אומר שרואים שם ניסים גלויים, וכך כל התומכים בכוללי אוה"ח המחלק אלפי מילגות לאברכים השוקדים בתורת האוה"ח הק' רואים ברכה מיוחדת בעמלם ורבים מהם זוכים לנסים גלויים וניצלו ממצבים כלכליים קשים ואף נפדו מבית האסורים אצל הגויים, והרבה תפילות ודמעות נשפכו על קברו ע"י ראש הכוללים הג"ר ברק בן ניסן שליט"א המוסר נפשו על הפצת לימוד האוה"ח הק' זכות מרנא ורבנא בעל האוה"ח הק' רבי חיים בן עטר תעמוד לעם ישראל בכלל וללומדי תורתו בפרט ולתומכי לימוד האוה"ח הק' להוושע בכל מילי דמיטב, ובגאולה השלמה במהרה.

**נתרם ע"י החפץ בעילום שמו לע"נ רבינו האור החיים הק'
ולכבוד חתן הבר מצוה הבה"ח אריה לייב זילברברג נ"י בן מוריני הרב שליט"א**